

Οι όμηροι των ναζί υπό διωγμό στην ελεύθερη Ελλάδα

Μέρος Α

Στις 7 και στις 9 Αυγούστου του 1944 πραγματοποιούνται από τα ναζιστικά στρατεύματα κατοχής τα μπλόκα στις συνοικίες σε Βύρωνα και στο Δουργούτι.

Στις 16 Αυγούστου ένας συρμός αναχωρεί από τον σταθμό του Ρουφ με χίλιους «κομμουνιστές υπόπους», σύμφωνα με τη γερμανική αναφορά, στα στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας. Συνολικά σχεδόν 10.000 Έλληνες και Ελληνίδες βρέθηκαν στη Γερμανία ως πολιτικοί κρατούμενοι ή όμηροι. Οσοι εξ αυτών επέζησαν και επέστρεψαν στην Ελλάδα αντιμετωπίστηκαν από το εμφυλιακό κράτος όχι ως ήρωες αλλά ως εχθροί του.

Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από το αυτοβιογραφικό βιβλίο του ομήρου Γιάννη Γκούτα, 23χρονου φοιτητή, από τον Βύρωνα: «Ο δημοσιογράφος και βουλευτής Στρατής Κολυμβάκης στην εφημερίδα "Ελληνικόν Αίμα", αμέσως μετά την άφιξή μας, συνιστά στην αστυνομία να μας έχει υπό την άγρυπνη παρακολούθησή της. Μας αποκαλεί καθάρματα και καταλήγει πως "πρέπει να είμαστε ευγνώμονες στους Γερμανούς, που τους έπιασαν και τους έστειλαν στη Γερμανία, γιατί αν έμεναν εδώ θα μας έσφαζαν όλους"»!

Πολλοί εκ των ομήρων κατέληξαν σε άλλους τόπους μαρτυριών, όπως η Μακρόνησος. Οι υπόλοιποι, στην καλύτερη των περιπτώσεων, αγνοήθηκαν. «Όλοι ανεξαιρέτα εδώ στον Βύρωνα χαρακτηρίστηκαμε επικίνδυνοι κομμουνιστές. Οσοι κατοικούν στο Παγκράτι θεωρούνται ύποπτοι, και ακραιφνείς εθνικόφρονες όσοι μένουν στο Κολωνάκι» σημειώνει ο Γ. Γκούτας.

Η διεκδίκηση των γερμανικών αποζημιώσεων για τις ναζιστικές θηριωδίες εκ μέρους του ελληνικού κράτους διαχρονικά μόνο ως σθεναρή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί. Οπότε ουδεμία έκπληξη προκαλεί το γεγονός ότι η νέα Γερμανίδα υπ. Εξωτερικών Αναλένα Μπέρμποκ κατά την πρόσφατη επίσκεψή της στη χώρα έκανε λόγο «για επενδύσεις στα χωριά που επλήγησαν από τους ναζί».

Στο αφιέρωμα που ακολουθεί παραθέτουμε τη μαρτυρία του Θεόδωρου Αδαμακόπουλου, ο πατέρας του οποίου, Παναγιώτης, σε ηλικία 16 ετών μεταφέρθηκε από το μπλόκο στο Δουργούτι στη Γερμανία για καταναγκαστικά έργα. Για τους ομήρους επίσης και τα νεότερα ιστορικά δεδομένα γράφει ο ιστορικός Ιάσων Χανδρινός, ενώ παρατίθενται αποσπάσματα από το βιβλίο του Γ. Γκούτα «Υπό συνθήκες σκλαβιάς».

Η «οδυνήρη ενοχή» της Γερμανίας, που εξέφρασε η Πράσινη υπουργός Εξωτερικών -ως προς τους απλούς ανθρώπους- είναι ειλικρινής. Ενδεικτικό είναι το γεγονός των εκδηλώσεων που έγιναν στη Γερμανία τον περασμένο Ιούλιο στη μνήμη του Νίκου Σκαλτσά και άλλων ομήρων (μεγάλο αφιέρωμα για τους αγωνιστές, «Νησιδες», 26/10/2018). Με τη διαφορά ότι αυτή η «ενοχή» δεν μπορεί να εκφρά-

Ο τάφος του Βασίλη Ορφανίδη από τον Βύρωνα, στο Φρήντριχσφελντ του Μάνχαιμ, μετά την Απελευθέρωση. «Εκεί μας πέθανε κι ένα παιδάκι που 'χε και φουσαρμόνικα κι έπαιζε. Ένα πολύ καλό και σπουδαγμένο παιδί, οργανωμένο» (μαρτυρία Ματθαίου Βυριδάκη). Ο Ορφανίδης ήταν το πιο νεαρό από τα θύματα της ομηρίας (Προσωπικό αρχείο Πέτρου Σταμέλου/Αθηνάς Κόλλια).

Στις αρχές Αυγούστου του 1944 οι Γερμανοί βρίσκονται σε δυσχερή στρατιωτική κατάσταση. Οπως υπογραμμίζει στο βιβλίο του «Εθνοκαπελευθερωτικός αγώνας Ν. Σμύρνη - Φάληρο 1941-45» ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ Γιάννης Κυριακίδης, τόσο στο δυτικό μέτωπο όσο και στο ανατολικό οι συμμαχικές και οι Σοβιετικές στρατιές προελαύνουν.

ζεται από το επίσημο κράτος με αποικιοκρατικού τύπου τοποθετήσεις, κοινώς με καθρεφτάκια προς τους ιθαγενείς.

Οι μάχες με τον ΕΛΑΣ και τα μπλόκα

Στις αρχές Αυγούστου του 1944 οι Γερμανοί βρίσκονται σε δυσχερή στρατιωτική κατάσταση. Οπως υπογραμμίζει στο βιβλίο του «Εθνοκαπελευθερωτικός αγώνας Ν. Σμύρνη - Φάληρο 1941-45» ο καπετάνιος του ΕΛΑΣ Γιάννης Κυριακίδης, τόσο στο δυτικό μέτωπο όσο και στο ανατολικό οι συμμαχικές και οι Σοβιετικές στρατιές προελαύνουν.

«Οι Γερμανοί στην Ελλάδα απειλούνταν να αποκοπούν και να ξεμείνουν έρμαιοι στις επιθέσεις των αντάρτικων δυνάμεων... Με τα μπλόκα οι Γερμανοί περίμεναν να χτυπήσουν τον ΕΛΑΣ. Να μαζέψουν ικανό ανδρικό πληθυσμό και να τον στείλουν όμηρο εργάτη στη Γερμανία και τρίτο να έχουν εξασφαλισμένα τα νώτα τους όταν θα διατάσσονταν να υποχωρήσουν... Η επιτυχία του σχεδίου αυτού δεν ωφελούσε μόνο τις γερμανικές δυνάμεις κατοχής, αλλά και όσους έβλεπαν ενόψει της απελευθέρωσης τη δύναμη του λαϊκού κινήματος του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ σαν αντίπαλο. Η πρώτη εφαρμογή του σχεδίου έγινε στις 7 Αυγούστου στον Βύρωνα...»

10^ο Παράρτημα Ασφαλείας Βύρωνα

«Την 7-8-44 κ'ώραν 17.40 γερμανικά αυτοκίνητα 2, πλήρη στρατιωτικών, διερχόμενα εκ της αγοράς Βύρωνος, εδέχθησαν ριπήν πολυβόλου παρ' Εαμίτου και ετραυματίσθηκαν εις Γερμανός αξιωματικός και εις στρατιώτης. Μετ' ολίγον κατέφτασε ισχυρά γερμανική δύναμις ήτις διέταξεν τη συγκέντρωση απάντων των ανδρών του συνοικισμού εις την πλατεία Σμύρνης, όπου συγκεντρώθηκαν 1.000 άνδρες. Παρέλαβαν

10 αδιακρίτως εκ των συγκεντρωθέντων και τους εξετέλεσαν επί τόπου, άλλους δε 600 άνδρες τους μετέφεραν εις το Χαϊδάρι και εκείθεν τους απέστειλαν εις Γερμανίαν» Δυο ημέρες μετά, την Τετάρτη 9 Αυγούστου, σκοποί του ΕΛΑΣ παρατηρούν αυξημένη κίνηση γερμανικών καμιονιών στις λεωφόρους Συγγρού και Βουλιαγμένης. «Δεν αντελήφθησαν όμως περί τίνος πρόκειται. Αλλωστε συχνά τα γερμανικά αυτοκίνητα χρησιμοποιούσαν τη νύχτα τις μεγάλες αρτηρίες. Ετσι δεν ειδοποίησαν αμέσως τους υπεύθυνους της επιφυλακής. Η γερμανική διοίκηση διέθεσε μια δύναμη γύρω στις 2.500-3.000 Γερμανούς, τσολιάδες, χωροφύλακες και Ιταλούς φασίστες...» προσθέτει ο Γ. Κυριακίδης.

Η έκταση που διενεργείται το μπλόκο είναι τεράστια. Καταλαμβάνει Μπραχάμι - Ν. Κόσμο - Ν. Σμύρνη - Φάληρο (νεκροταφεία) - Δάφνη. Στις 4.30 τα ξημερώματα ο αποκλεισμός έχει συντελεστεί.

«Ο πατέρας μου, Παναγιώτης, ήταν τότε 16 χρόνων. Ο μεγαλύτερος από τα τρία αδέρφια. Γι' αυτό τον λόγο έπρεπε να βοηθάει στην οικογένεια. Είχε λοιπόν ένα κασελάκι και δούλευε ως μικροπωλητής. Το προηγούμενο βράδυ του μπλόκου στο Δουργούτι έχει πάει με το κασελάκι του στον κινηματογράφο για να πουλήσει τηνπραμάτεια του. Επιστρέφοντας στο σπίτι συναντάει κάποιους ΕΠΟΝίτες που του λένε ότι κάτι ακούγεται για μπλόκο στην περιοχή. Τα ξημερώματα γύρω στις 3 με 4 το πρωί σηκώνεται για να πάει στον Υμηττό να μαζέψει ξύλα. Εφτασε μέχρι τον Αϊ-Γιάννη, όπου οι Γερμανοί έχουν ήδη αποκλείσει την περιοχή. Επιστρέφει αναγκαστικά» αφηγείται στις «Νησιδες» ο Θεόδωρος Αδαμακόπουλος.

Όταν οι δυνάμεις κατοχής έφτασαν στην περιοχή Ταταύλων - Φάρου - Ν. Αρμενίας συνάντησαν την πρώτη αντίσταση.

«Την παραμονή το βράδυ είχαν έρθει από τον Υμηττό - Βύρωνα ΕΛΑΣίτες γύρω στους 70... Μου είπαν να τους οδηγήσω στα Ταταύλα να μείνουν τη νύχτα... Ξυπνήσαμε πριν χαράξει. Μου ζήτησαν να τους οδηγήσω για να γυρίσουν πίσω. Μπαίνουμε στα στενά και προχωρούμε πιο προφυλακτικά προς την πλατεία Φάρου... Τότε άρχισε η μάχη. Μας χτυπούσαν από όλες τις γωνιές. Οι ΕΛΑΣίτες πήραν θέση μάχης. Είχαμε πέσει όμως σε παγίδα. Υποχωρούσαμε προς διάφορες κατευθύνσεις και κυρίως δυτικά προς Δεξαμενή. Δυστυχώς και από εκεί είμαστε μπλοκαρισμένοι. Πολλοί έμπαιναν σε σπίτια όπου πολέμησαν μέχρι που σκοτώθηκαν. Άλλοι κρύφτηκαν μη έχοντας πλέον πυρομαχικά»

Γιώργος Βασιλακόπουλος από το βιβλίο του Γ. Κυριακίδη

Τα χωνιά ήδη πάντως έχουν τεθεί σε λειτουργία και καλούνται όλοι οι άρρενες άνω των 15 ετών να συγκεντρωθούν. «Τάκη μπας» η αγωνιώδης έκκληση της μητέρας του 16χρονου Παναγιώτη...

Οι κουκουλοφόροι

«Ένα περίπολο τσολιάδων μας μάζεψε. Με βρισίες, κλωτσιές και απειλές μας πήγε στην πλατεία. Μας υποχρέωσαν να καθίσουμε. Διάφοροι φασίστες κυκλοφορού-